

แนวทางการการป้องกันและเยียวยาผู้เสียหายจากการถูกซ้อมทรมาน

วันที่รับบทความ: 6 พฤศจิกายน 2566
วันแก้ไขบทความ: 26 พฤศจิกายน 2566
วันตอบรับบทความ: 16 ธันวาคม 2566

ชนม์เจริญ ทับทิมโต¹

ฐิติพร ชีระจิตร²

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุของปัญหาและผลกระทบจากการซ้อมทรมานในประเทศไทย ศึกษามาตรการป้องกันการซ้อมทรมานที่เหมาะสมในประเทศไทย และศึกษาและวิเคราะห์แนวทางในการเยียวยาผู้เสียหายจากการถูกซ้อมทรมานและทำให้กลับคืนสู่สภาพเดิมทั้งทางร่างกายและจิตใจให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการศึกษาพบว่า การซ้อมทรมานเกิดขึ้นจากสภาวะยถากรรมซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 รวมถึงค่านิยมและวัฒนธรรมอย่างไม่เป็นทางการอย่างหนึ่งของประเทศไทย โดยการจะป้องกันได้นั้นต้องจัดการกับผลของการใช้อำนาจตามกฎหมายดังกล่าว เพื่อให้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 สามารถใช้บังคับได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ และในส่วนของ การเยียวยาผู้เสียหายต้องทำให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่สภาพเดิมโดยเน้นไปที่การเยียวยาจิตใจเป็นหลัก

คำสำคัญ: การซ้อมทรมาน; การป้องกัน; การเยียวยา; พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565

ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

¹ นิติกร บริษัท รักษาความปลอดภัย เอเอสเอ็ม แมเนจเม้นท์ จำกัด, 1/21 หมู่ 6 ซอยชินเขต 1/15 ถนนงามวงศ์วาน แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210. ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล aomup555@gmail.com

² นักวิจัยอิสระ, 89/152 หมู่ 8 ถนนเลียบคลองถนน ตำบลเสาธงหิน อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี 11140. ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: kwansenseij@gmail.com

Guidelines for Use in the Prevention and Cure of the Tortured

Received: 6 November 2023

Revised: 26 November 2023

Accepted: 16 December 2023

Choncharoen Tubtimto¹

Dhitiporn Keerajit²

Abstract

The objectives of this study were three fold: to ascertain the consequences of torture problems in Thailand; to seek suitable measures to prevent the torture occurrence; and to investigate and analyze the guidelines that can be used to cure the tortured victim and to heal the victim physical and mental injuries to be in a normal condition.

The study was qualitative in nature. The analysis of the collected data revealed the following facts: the torture was mainly caused by some exceptional circumstance by means of the law, the Legal Action in Emergent Situations B.E. 2548. Also, it was in the past caused by some social values and cultural deviance in Thailand. To effectively and efficiently prevent the occurrence of the torture, corrective actions regarding the use of law must be taken. Above all, Prevention and Suppression of Torture and Enforced Disappearances Act B.E. 2565 must be applied in a highly effective, and efficient manner. The damaged person must be helped to become normal as before. The top priority should be given to the cure of their mental condition.

Keywords: torture, prevention, cure of the tortured, Prevention and Suppression of Torture and Enforced disappearances act B.E. 2565

Type of Article: Academic Article

¹ Legal Officer, ASM Security Management Company Limited, 1/21 Moo 6, Soi Chinnakhet 1/15, Ngamwongwan Road Thung Song Hong Subdistrict, Lak Si District, Bangkok 10210. Corresponding Author Email: aomup555@gmail.com

² Independent Researcher, 89/152 Village No. 8, Liab Khlong Thanon Road, Sao Thong Hin Subdistrict, Bang Yai District, Nonthaburi Province 11140. Corresponding Author Email: kwansenseijj@gmail.com

บทนำ

ประเทศไทยโดยเฉพาะพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือมาตรการพิเศษตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 จนถึงในปัจจุบัน (ปิยบุตร แสงกนกกุล, 2565, หน้า 199) (เช่นเดียวกับที่รัฐประกาศใช้ในมาตรการพิเศษ/ฉุกเฉินในช่วงโรคระบาด Covid-19 กับทั้งประเทศ) จนเป็นเหมือน “สภาวะยกเว้น” (State of Exception) ที่กฎหมายปกติหรือสิทธิขั้นพื้นฐานจะไม่ได้รับการคุ้มครองและเป็นการจำกัดเสรีภาพของบุคคล อีกทั้งบังคับใช้กฎหมายพิเศษเพื่อควบคุมตัวหรือจับบุคคลไปสอบสวน และผลที่ตามมาจากการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานตามกฎหมายพิเศษแล้วยังนำมาซึ่งการจับบุคคลดังกล่าวนั้น ไปซ้อมทรมานหรือกระทำการอื่นใดที่เป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยที่บุคคลภายนอกไม่อาจทราบได้เลยว่าจะเกิดอะไรขึ้นบ้าง ในปัจจุบันแม้ว่าประเทศไทยเป็นภาคีสัญญาต่อต้านการทรมานฯ แต่เหตุการณ์การซ้อมทรมานก็ยังคงเห็นได้จากในหลาย ๆ กรณีดังที่เราจะเห็นได้จากการที่ตำรวจซ้อมผู้ต้องหาเพื่อเรียกข้อมูลพยานหลักฐาน (เชกเชนในวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2564 เกิดเหตุผู้กำกับนครสวรรค์ได้ซ้อมทรมานผู้ต้องหาจนเสียชีวิต) หรือการที่ทหารซ้อมผู้ใต้บังคับบัญชา โดยอ้างว่าเป็นการลงโทษทางวินัย หรือการที่ผู้มีอิทธิพลสั่งการ/แทรกแซงเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อซ้อมทรมานบุคคล อันจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้มีอิทธิพลในแง่มุมบางประการ ซึ่งแท้จริงแล้ว คือการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และละเมิดต่อหลักนิติธรรม (The Rule of Law) และถึงแม้ว่าประเทศไทยกำลังจะมีกฎหมายที่ออกมาเพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดโดยรัฐดังกล่าว ในชื่อ “พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและกระทำบุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565” แต่ก็ยังเป็นเพียงจุดเริ่มต้นของการแก้ปัญหาที่ฝังรากลึกในสังคมไทยนี้ เพราะหลากหลายฝ่ายโดยเฉพาะตำรวจ ยังมีความไม่เข้าใจ/ต่อต้านกฎหมายฉบับดังกล่าว จึงจำเป็นต้องมีการสื่อสารให้เข้าใจถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายนี้กับเจ้าพนักงานที่ปฏิบัติงานเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการใหม่ และไม่ต่อต้านหรือมองการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ในแง่ลบ

อย่างไรก็ดีการมีกฎหมายดังกล่าว ลงท้ายก็อาจไม่ต่างจากการมีกฎหมายอาญาปกติทั่วไป ที่ถึงจะมีแล้วก็หาใช้สิ่งที่จะรับประกันได้ว่าเหตุการณ์การซ้อมทรมาน หรือการกระทำความผิดดังกล่าวจะไม่เกิดขึ้นอีกในอนาคต ที่ตามเนื้อแท้คงเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นเลยในความเป็นจริงของสังคมไทยที่ถือเป็นแดนสนธยาประชาธิปไตย เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่าการมีกฎหมายแต่เพียงอย่างเดียวนั้นไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาทั้งหมดได้ เพราะการจะใช้บังคับกฎหมายได้อย่างเต็มประสิทธิภาพนั้นสังคม ผู้ใช้กฎหมาย รวมถึงผู้ปฏิบัติต้องกระทำการในลักษณะที่สอดคล้องกันไปในทิศทางเดียวกันจนเกิดความแตกต่าง กฎหมายที่บัญญัติไว้ (Law in Books) กับการใช้กฎหมายในทางปฏิบัติ (Law in Action) ที่ใช้จริงหรือประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายให้มีช่องว่างระหว่างกันให้น้อยที่สุด และให้กฎหมายมากำหนดนำควบคุมสังคม ไม่ใช่ให้การเมืองหรืออำนาจที่ไม่ชอบธรรมมาควบคุมเหนือกฎหมาย จนกฎหมายมีสภาพไม่ต่างจากเสือกระดาษที่แม้เขียนบัญญัติไว้ก็ไม่อาจใช้ได้จริงหรือเต็มประสิทธิภาพมากนัก

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในความเป็นจริงของสังคมไทยปัจจุบัน การจะแก้ปัญหาคอร์รัปชันหรือการซ้อมทรมานได้อาจต้องพิจารณาถึงรากฐาน (Back to Basic) ว่าต้นเหตุของปัญหาการซ้อมทรมานที่เป็นเสมือนรากเหง้า ดังกล่าวนี้นั้นเกิดขึ้นมาได้อย่างไรหรือมีที่มาจากอะไร และจะอย่างไรให้กฎหมายพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปราม

การทรมานและกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 หรือที่เรียกโดยย่อว่า “พรบ.ทรมานอุ้มหายฯ” มีประสิทธิภาพในการบังคับใช้มากยิ่งขึ้นหรือได้จริงในสังคม และมาตรการในการเยียวยาผู้เสียหายในกรณีที่เกิดเหตุดังกล่าวที่สามารถเยียวยาให้ผู้เสียหาย (ตามนิยามของ พรบ.ทรมานอุ้มหายฯ) สามารถกลับมาใช้ชีวิตได้ (ใกล้เคียง) เหมือนเดิมหรือปกติในสังคมได้ รวมทั้งเป็นเป้าหมายที่สำคัญให้การปฏิบัติงานและใช้กฎหมาย (ทุกฉบับ) ในความเป็นจริงมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและมีหลักประกันสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในสังคมไทยให้ครอบคลุมมากขึ้น ตามประเทศชั้นนำที่เป็นประชาธิปไตยแบบเสรีอย่างแท้จริง

ดังนั้น จึงเป็นการสมควรที่จะศึกษาและเข้าใจแนวทางการป้องกันและเยียวยาจากการซ้อมทรมาน และการปฏิบัติหรือลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพื่อเข้าใจต้นเหตุของปัญหาและรากฐานสำคัญที่จะทำการป้องกันไม่ให้เกิดเหตุขึ้น และ/หรือเยียวยาผู้เสียหายจากการโดนซ้อมทรมานโดยเจ้าหน้าที่รัฐหรือผู้มีอำนาจ และเพื่อเพิ่มการประกันสิทธิตามหลักสิทธิมนุษยชนในประเทศที่เป็นอารยะที่พึงมีในสังคมให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ของประชาชนคนไทยทุกคนในสังคมจากการกระทำที่เสมือนเป็นการคุกคามโดยรัฐและผู้มีอำนาจอีกด้วย

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเรื่องสภาวะยกเว้นของ Giorgio Agamben

โดยงานเขียนเรื่อง “สภาวะยกเว้นในความคิดของ Giorgio Agamben” (ปิยบุตร แสงกนกกุล, 2553, หน้า 84-91) ได้ระบุว่าสภาวะยกเว้นดังกล่าวไว้ว่าเป็นการที่มีเหตุการณ์อย่างหนึ่งอย่างใดเกิดขึ้น แล้วรัฐได้ออกมาตรการให้อำนาจพิเศษยกเลิกไม่บังคับใช้กฎหมายบางฉบับ หรือประกาศใช้กฎหมายบางฉบับในสถานการณ์พิเศษ/ไม่ปกติ จนทำให้สิทธิขั้นพื้นฐานหรือกฎหมายที่ปกป้องคุ้มครองสิทธิบางอย่างจะไม่บังคับใช้ในสถานการณ์แบบนี้

โดยลักษณะร่วมกันของสภาวะยกเว้น คือ

1. ยกเลิกกฎเกณฑ์ในสภาวะปกติ
2. รวมอำนาจให้ผู้ปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีอำนาจ
3. อนุญาตให้มีการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้มากกว่าปกติ

ทั้งนี้ ยังได้มีข้อสังเกตการณ์สร้างสภาวะยกเว้นของรัฐบาลไทยจนกลายเป็นปกติถาวรอีกด้วย ดังกรณี 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งผู้วิจัยมองว่าสภาวะยกเว้นนี้นอกจากจะเป็นจุดเริ่มต้นของเหตุการณ์การซ้อมทรมานแล้ว ยังเป็นจุดเริ่มต้นของการที่บุคคลจะถูกเรียกตัว/จับกุมไป จนนำไปสู่การซ้อมทรมานซึ่งเป็นอาชญากรรมโดยรัฐ นอกจากบุคคลนั้นจะเป็นผู้ต้องสงสัยหรือผู้กระทำความผิดแล้ว จุดเริ่มต้นอีกอย่างหนึ่งซึ่งเป็นอีกสาเหตุสำคัญคือการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน ในบางสถานการณ์เช่นในกรณีเกิดความวุ่นวายในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ หรือในช่วงสถานการณ์ Covid-19 จนเกิดสิ่งที่เรียกว่า “สภาวะยกเว้น หรือ State of Exception” จนกลายเป็นปกติถาวรจนเป็นเหตุให้เกิดการซ้อมทรมานจนเป็นเสมือนวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของประเทศไทยอีกด้วย

2.2 แนวคิดการปรับใช้สูตรของร๊าดบรุค (Radbruchsche Formel)

ผลงานบทความของอาจารย์ศศิภา พฤกษาจันทร์: “การปรับใช้สูตรของร๊าดบรุค (Radbruchsche Formel) ในฐานะข้อจำกัดของหลักการห้ามใช้กฎหมายย้อนหลังเป็นผลร้ายแก่บุคคลในทางอาญาโดยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี” (ศศิภา พฤกษาจันทร์, 2564, หน้า 260-281) โดยกล่าวสรุปรวมถึงความคิดของนักปรัชญากฎหมายคนสำคัญอย่าง กุสตาฟ ร๊าดบรุค (Gustav Radbruch; pp. 1878-1949) กล่าวถึง ความไม่สมบูรณ์ของกฎหมายที่ประกาศใช้บังคับ หากกฎหมายนั้นมีเนื้อหาที่ขัดแย้งกับความยุติธรรม หรือละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างร้ายแรงเพราะสิ่งเหล่านี้เป็นคุณค่าที่สูงสุดของกฎหมาย โดยในสูตรของร๊าดบรุคนี้กฎหมายที่ขัดซึ่งความยุติธรรม กฎหมายนั้นไม่เพียงแต่เป็นกฎหมายที่ไม่ถูกต้อง แต่ “กฎหมายนั้นไม่ถือว่าเป็นกฎหมายได้เลย” ซึ่งเป็นสูตรสำคัญที่สหพันธ์รัฐเยอรมนี ได้มีการอ้างอิงไปปรับใช้จริงในการลงโทษพวกนาซีที่ปฏิบัติตามกฎหมายนาซี ในช่วงสมัยที่นาซีเรืองอำนาจในเยอรมนี

กล่าวคือเมื่อเทียบเคียงสูตรของร๊าดบรุค มาใช้กับการประกาศสถานการณ์พิเศษจนเกิดเป็น พ.ร.ก.ฉุกเฉิน ที่เป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ในบางกรณี ที่ พ.ร.ก.ฉุกเฉินนั้นให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่รัฐไปละเมิดประชาชน และทำให้กฎหมายบางอย่างที่ปกป้องประชาชนถูกระงับใช้ เป็นเหตุให้ประชาชนไม่ได้รับการคุ้มครองจนเกิดเหตุการณ์ซ้อมทรมานขึ้น การใช้อำนาจพิเศษเหล่านี้ ที่ก่อให้เกิดอาชญากรรมโดยรัฐอย่างการซ้อมทรมาน จึงอาจจะถือว่า การประกาศใช้อำนาจพิเศษหรือกฎหมายพิเศษเหล่านี้ไม่ถือควรว่าเป็นกฎหมายได้เลย และเมื่ออำนาจเหล่านี้ไม่มีสถานะเป็นกฎหมายแล้ว จึงถือเสมือนว่า “เจ้าหน้าที่รัฐนั้นไม่มีอำนาจกระทำการแต่แรก” ทำให้ไม่สามารถนิโทษกรรมความผิดได้และถือว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ จึงเป็นการตัดอำนาจเจ้าหน้าที่ และตัดทางหนีหลังก่อเหตุของเจ้าหน้าที่ดังกล่าว

2.3 ทฤษฎีวิศวกรรมสังคมของ Roscoe Pound

ทฤษฎีวิศวกรรมสังคม (Social Engineering Theory) (จรัญ โฆษณานันท์, 2563, หน้า 292-298) ของ รอสโค ปาวนด์ เป็นทฤษฎีว่าด้วยผลประโยชน์ โดยเห็นว่ากฎหมายเป็นเครื่องมือสำหรับคน ผลประโยชน์ต่าง ๆ ในสังคมเพื่อให้เกิดความสมดุลโดยกลไกทางกฎหมายที่มุ่งสร้างสังคมใหม่อันมีประสิทธิภาพในการตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างสูงสุดโดยให้เกิดการร้าวฉานหรือสูญเสียน้อยที่สุด นอกจากนี้ปาวนด์ยังเป็นผู้จุดประกายความคิดที่มองว่า “กฎหมายในฐานะเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงสู่สังคมที่เป็นธรรม” (จรัญ โฆษณานันท์, 2555, หน้า 4) กล่าวโดยสรุปคือ ปาวนด์จะเริ่มจากพิจารณาสภาพปัญหาความขัดแย้งต่อผลประโยชน์ต่าง ๆ ในสังคม พร้อมกับเสนอคำตอบที่การหาวิธีถ่วงดุลผลประโยชน์อันขัดแย้งกันทั้งหลายให้มีความสมดุลตั้งแต่คำจำกัดความว่า “ผลประโยชน์” การแยกประเภทจนถึงการนำเอาผลประโยชน์ต่าง ๆ มาคานกันให้เกิดความขัดแย้งน้อยที่สุด

โดยปาวนด์ได้แยกผลประโยชน์ออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ผลประโยชน์ของปัจเจกชน คือ ข้อเรียกร้อง ความต้องการ ความปรารถนา และความคาดหวังในการดำรงชีวิตของปัจเจกชน
2. ผลประโยชน์ของมหาชน ซึ่งเกี่ยวกับการเมือง อันได้แก่ผลประโยชน์ของรัฐ

3. ผลประโยชน์ของสังคม คือ ความปรารถนาที่จะพิจารณาจากแง่ความคาดหวังในการดำรงชีวิตทางสังคม

โดยที่ผลประโยชน์แต่ละประเภทมีค่าเป็นกลาง ๆ เมื่อพิจารณาความสำคัญหาใช้ว่าผลประโยชน์ใดจะสำคัญกว่าผลประโยชน์อีกประเภทหนึ่ง เนื่องจากทันทีที่มีการจัดลำดับความสำคัญของผลประโยชน์ ผลประโยชน์ดังกล่าวจะสูญเสียลักษณะของการเป็นเครื่องมือของการกระทำวิศวกรรม

2.4 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู

ภทวรรณ ทองใหญ่ (2562, หน้า 126-128) ได้สรุปทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูได้รับการพัฒนามาจากแนวคิดของสำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม (Positive School of Criminology) โดยกล่าวว่าผู้กระทำผิดไม่ได้มีเจตนาจะกระทำผิดแต่ถูกหล่อหลอม กดดันจากสาเหตุหรือปัจจัยต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านภายในอย่างจิตใจ หรือปัจจัยภายนอกอย่างสภาพสังคมหรือสิ่งแวดล้อม ซึ่งอยู่เหนือการควบคุม จึงเปรียบเสมือนว่าผู้กระทำผิดเป็นผู้ป่วยที่จะต้องมุ่งศึกษาหาสาเหตุที่กระทำผิดเพื่อไปแก้ไขบำบัดไปที่สาเหตุนั้น เมื่อแก้ไขได้ผู้กระทำผิดก็จะไม่กระทำผิดอีก เป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำผิดซ้ำขึ้นมาอีกในอนาคต เพื่อป้องกันคุ้มครองให้สังคมปลอดภัยจากผู้กระทำผิด

กรอบในการวิเคราะห์

การศึกษาแนวทางการป้องกันและเยียวยาผู้เสียหายจากการถูกข่มขืน เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยอาศัยฐานการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ได้มีวิธีการดำเนินการศึกษาดังนี้

1. เอกสารที่คัดเลือก โดยมีทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วรณกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
2. วิธีการคัดเลือกเอกสาร โดยคัดเลือกเอกสารจากงานวิจัยที่ได้รับการอนุมัติจากมหาวิทยาลัย รวมทั้งวรรณกรรมจากผู้เขียนที่มีความรู้ได้รับการยอมรับทางวิชาการ และมีการตีพิมพ์จากสำนักพิมพ์ที่เชื่อถือได้อย่างสำนักพิมพ์ของมหาวิทยาลัย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการรวบรวมข้อมูลเอกสาร ทั้งหนังสือ บทความ งานวิจัย รวมทั้งสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ เพื่อนำมาประกอบการวิเคราะห์และสังเคราะห์ออกมาเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ใช้ในการทำวิจัย

4. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Method) โดยพรรณนาอย่างละเอียดและเสนอทุกแง่มุมในความเป็นไปได้ที่จะได้เกิดขึ้น และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิเคราะห์

จากผลการศึกษาครั้งนี้ สามารถสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาได้ 3 ข้อ มีดังนี้

4.1 สาเหตุของปัญหาและผลกระทบจากการข่มขืนในประเทศไทย

โดยพบว่าสาเหตุการฉ้อมทรมานมักเกิดขึ้นภายใต้การประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินภายใต้กฎหมาย พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 เพราะกฎหมายฉบับนี้เมื่อมีการประกาศบังคับใช้แล้วย่อมมีผลเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทั้งด้านอำนาจและการบริหารงานหรือการปกครอง และยังส่งผลเป็นการกำจัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนลง เจ้าหน้าที่รัฐจะมีอำนาจมากขึ้นและเหนือกว่าประชาชนมากกว่าเดิมในสถานการณ์ปกติ และนอกจากนี้กฎหมายฉบับนี้ยังมีปัญหาในด้านความชอบเรื่องการแบ่งแยกการใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญ และขาดความเชื่อมโยงกับรัฐสภา เพราะเนื่องจากเป็นพระราชกำหนดซึ่งเป็นลำดับศักดิ์กฎหมายที่ฝ่ายบริหารสามารถออกได้เองโดยไม่ผ่านสภาผู้แทนราษฎรแล้ว ในกฎหมายฉบับนี้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจขยายระยะเวลาการบังคับใช้ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินต่อไปได้อีก โดยเป็นการกระทำของฝ่ายบริหารเอง องค์กรอื่นไม่มีส่วนเกี่ยวข้องใด ๆ ทั้งสิ้น (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2564, หน้า 427-428)

โดยเมื่อมีการประกาศใช้กฎหมายฉบับนี้ทำให้เสรีภาพของประชาชนถูกจำกัดลงอย่างมาก เพราะเป็นการให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่รัฐมากขึ้นกว่าในสถานการณ์ปกติ และนอกจากนี้ พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ ดังกล่าว โดยผลที่ตามมาทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า “สภาวะยกเว้น” ซึ่งเป็นการยกเลิกกฎเกณฑ์ในสภาวะปกติ และรวมอำนาจให้กับผู้ปกครอง อีกทั้งอนุญาตให้มีการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้มากขึ้นโดยรัฐใช้ข้ออ้างเรื่อง “ความจำเป็น” และในสถานการณ์ปัจจุบันของประเทศไทยก็เป็นไปตามที่อาทอมเบนยีนยันคือ ทุกวันนี้เราอยู่ในสภาวะยกเว้นแบบถาวร เพราะนอกจากกฎหมายฉบับนี้มีข้อบัญญัติที่ปกป้องเจ้าหน้าที่ไว้อย่างรัดกุม กฎเกณฑ์ของกฎหมายปกติถูกละเลยและแทนที่ด้วยอำนาจพิเศษ เช่น ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ควบคุมตัวบุคคลได้ถึง 30 วัน โดยไม่ต้องนำบุคคลนั้นมาปรากฏตัวต่อศาล รวมทั้งอนุญาตให้กักตัวนอกสถานที่ราชการซึ่งเสี่ยงต่อการถูกซ้อมทรมาน และที่สำคัญคือกฎหมายนี้มีมาตราที่ระบุว่าเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติหน้าที่ตาม พ.ร.ก. นี้ “ไม่ต้องรับผิดชอบทางแพ่ง ทางอาญาหรือทางวินัย” ซึ่งการประกาศใช้ พ.ร.ก.ฉุกเฉินฉบับนี้ นอกจากจะไม่ช่วยแก้ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้จบลงแล้ว ยังส่งผลร้ายต่อประชาชนและเป็นที่มาสำคัญของการถูกซ้อมทรมานอีกด้วย หรือบางทีจากสถานการณ์ที่ไม่ฉุกเฉินก็ไปทำให้มันฉุกเฉิน จนเป็นสภาวะยกเว้นแบบถาวร จนทำให้ผู้คนในสังคมนั้นเกิดความชินชา ทั้งในแง่ของประชาชนที่ถูกกลืนตรอนสิทธิและเสรีภาพ และทั้งจากตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ใช้อำนาจละเมิดประชาชน จนคิดว่ามันเป็นสิ่งธรรมดาที่ทำได้ เหมือนเป็นวัฒนธรรมอย่างไม่เป็นทางการที่เกิดขึ้นในสังคมไทย

และเมื่อสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นเป็นสภาวะยกเว้นแบบถาวรจนเป็นเรื่องปกติแล้ว การที่เจ้าหน้าที่รัฐกระทำแบบนั้นจึงไม่แปลกที่เค้าจะไม่คิดว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ผิดหลักการสิทธิมนุษยชน และทำให้เจ้าหน้าที่รัฐบางส่วนมีความรู้สึกต่อต้านร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 จึงทำให้มีแนวโน้มที่แม้จะมีกฎหมายประกาศใช้ แต่นิติสำนึก (Legal Consciousness) ของเจ้าหน้าที่รัฐอาจเกิดสิ่งที่เรียกว่า “ยอมรับโทษแต่ไม่ยอมรับผิด” ซึ่งกล่าวคือแม้จะมีกฎหมายบัญญัติไว้แล้วว่าหากกระทำจะมีความผิดแต่ผู้กระทำความผิดก็ไม่ได้รู้สึกเกรงกลัวต่อกฎหมาย ซึ่งเคยเกิดมาแล้วในกรณีชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด-บางสะพาน โดยข้อสรุปในกรณีนั้นคือชาวบ้านอาจไม่ใช่ผู้เชื่อฟังเจ้าหน้าที่รัฐที่ดีอีกต่อไป หากว่าสิ่งที่เจ้าหน้าที่รัฐปฏิบัติต่อพวกเขาไม่ถูกต้องชอบธรรม แต่พวกเขายังคงเป็นผู้เชื่อฟังกฎหมายโดยไม่จำเป็นต้องเชื่อฟังเจ้าหน้าที่รัฐ (ภิรัชญา วีระสุข, 2558, หน้า 347-348) ซึ่งหากเมื่อเทียบเคียง

และมองมุมกลับจากเหตุการณ์ดังกล่าวแล้วหันกลับมามองเหตุการณ์ซ้อมทรมานแล้ว เจ้าหน้าที่รัฐอาจมีแนวโน้มที่รู้สึกว่าเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพวกเขา ซึ่งพวกเขาใช้อำนาจพิเศษในสภาวะยกเว้นดังกล่าวมาตลอด 17 ปี ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ หรือกระทั่งการสอบสวนผู้ต้องหาของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ต้องการให้ผู้ต้องหารับสารภาพและชักทอดไปยังตัวการใหญ่ที่กระทำมาตลอดจนเป็นสิ่งปกติแล้วก็ส่งต่อหรือกระทำกันมาจนเหมือนเป็นธรรมเนียมปฏิบัติจนเป็นพฤติกรรมตามทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่าง ที่กล่าวว่า พฤติกรรมของอาชญากรเกิดจากการเรียนรู้และการที่คนจะกระทำผิดนั้นเพราะเชื่อว่าการละเมิดกฎหมายจะให้ประโยชน์มากกว่า (ภัทรวรรณ ทองใหญ่, 2562, หน้า 57-58) แล้วปรากฏว่าเมื่อกฎหมายใหม่ประกาศใช้กลับกลายเป็นว่าการทำแบบนั้นจะเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมายแทน จึงเป็นปัญหาสำคัญที่แม้จะมีกฎหมายประกาศใช้ แต่การถูกซ้อมทรมานก็อาจจะไม่ลดลง เพราะถ้าเทียบเคียงจากกรณีชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ ก็ต้องยอมรับว่ามีคนกลุ่มหนึ่ง (หรืออาจเป็นส่วนใหญ่) ในสังคมเช่นกันที่ “ยอมรับโทษแต่ไม่ยอมรับผิด” กล่าวคือไม่คิดว่าสิ่งที่ตัวเองทำนั้นเป็นสิ่งที่ผิด แต่ทำไปเพราะเพื่อการปฏิบัติหน้าที่ให้ได้ผลสำเร็จโดยเร็ว อาจเพราะต้องการจับผู้ร้ายหรือหวังความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน จากสาเหตุและผลกระทบดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยเชื่อเหลือเกินว่ามีแนวโน้มที่แม้กฎหมายพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการซ้อมทรมานฯ จะประกาศใช้แต่ก็อาจจะเกิดปัญหาช่องโหว่ระหว่าง กฎหมายที่บัญญัติไว้ (Law in Books) และกฎหมายในทางปฏิบัติ (Law in Action) ซึ่งกฎหมายเพียงอย่างเดียวนั้นคงไม่เพียงพอ เพราะแม้ว่าจะมีกฎหมายบัญญัติไว้ แต่หากเจ้าหน้าที่รัฐนั้นมีนิติสำนึก (Legal Consciousness) ที่มีได้เกรงกลัวต่อกฎหมายดังที่กล่าวไป หรืออาจเกิดอิทธิพลต่อความผิด/การช่วยเหลือพวกพ้องกันในการปกปิดพยานหลักฐานการซ้อมทรมานของเจ้าหน้าที่รัฐที่มีอำนาจเพื่อไม่ให้พยานหลักฐานหลุดไปจนทำให้กฎหมายไม่สามารถเอาผิดได้ แม้กฎหมายจะบัญญัติอย่างไรก็ตาม แต่ผู้วิจัยเห็นว่าการเป็นได้เพียงแค่เสือกระดาษ เพราะถ้าเราใช้มุมมองหรือ Approach ของสังคมนิยมทางกฎหมายแบบอเมริกัน (American Legal Realism) ที่มองว่ากฎหมายนั้นคือสิ่งตัวกฎหมายนั้นได้กระทำหรือปฏิบัติจริง/ปรากฏจากผลการสั่งการใด ๆ (จรัญ โฆษณานันท์, 2563, หน้า 340-347) ของเจ้าหน้าที่รัฐกล่าวคือ กฎหมายจะมีประสิทธิภาพดีหรือไม่ขึ้นอยู่ว่ามันสามารถกระทำหน้าที่บังคับใช้ได้มากน้อยเพียงใด และแท้จริงแล้วกฎหมายเองในแง่ของการบังคับหรือในทางปฏิบัติใช้ก็แยกไม่ออกจากการเมืองหรือทัศนคติทางการเมือง/อคติในบุคคลอีกด้วย ซึ่งอคติจากการใช้กฎหมายนั้นก็สะท้อนออกมาให้เห็นอยู่เหมือนกันในสังคมไทยช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาจนถูกเรียกว่า “อภินิหารทางกฎหมาย”(จรัญ โฆษณานันท์, 2565, หน้า 72-73)

ที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด น่าจะเป็นบทสรุปของสาเหตุของปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการซ้อมทรมาน ซึ่งหากวิเคราะห์เข้าใจว่าปัญหาการซ้อมทรมานที่เกิดขึ้นนั้นเกิดขึ้นมาได้อย่างไร มีปัจจัยอะไรที่ก่อให้เกิดขึ้นมา และผลกระทบต่อสิ่งที่เกิดขึ้นทั้งในระดับภาพรวมอย่างระดับสังคม และระดับปัจเจกบุคคลได้อย่างเข้าใจแล้ว ก็น่าจะมีส่วนช่วยไม่มากนักน้อยในการที่จะใช้วิเคราะห์หาแนวทางการออกนโยบายป้องกันและเยียวยาผู้เสียหายจากการถูกซ้อมทรมานต่อไป

4.2 มาตรการป้องกันการซ้อมทรมานที่เหมาะสมในประเทศไทย มีดังนี้

จากการวิเคราะห์ผู้วิจัยเห็นว่า การนำ ทฤษฎีของร่าดบรุค (Radbruchsche Formel) มาปรับใช้น่าจะช่วยแก้ไขปัญหานี้ได้ โดยจะทำให้กฎหมายพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 นั้นไม่ถือว่าเป็นกฎหมาย และเมื่อไม่เป็นกฎหมายแล้วทำให้การใช้อำนาจในสถานการณ์ฉุกเฉินนั้นก็ไม่ชอบด้วยกฎหมายทันที และเมื่อการใช้อำนาจดังกล่าวไม่ชอบแล้ว ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐที่เรียกตัวบุคคลไปตามอำนาจ พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ จึงเป็นการกระทำที่มีความผิดทันที อีกทั้งการนิรโทษกรรมเจ้าหน้าที่รัฐให้ไม่ต้องรับผิดชอบ พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ ก็ใช้บังคับไม่ได้อีกด้วย และยังเป็นการเปิดช่องให้มีการใช้กฎหมายพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและกระทำต่อบุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 จะสามารถใช้บังคับได้อย่างมีประสิทธิภาพจริงได้มากยิ่งขึ้นอีกด้วยในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ กล่าวคือ หากมีการออกนโยบายหรือมาตรการป้องกันการซ้อมทรมาน แล้วนำทฤษฎีของร่าดบรุค มาปรับใช้ จะทำให้กฎหมาย พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ซึ่งมีเนื้อหาขัดต่อหลักการแบ่งแยกอำนาจ รวมถึงหลักการพื้นฐานของรัฐธรรมนูญนิติรัฐ-ประชาธิปไตย (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2564, หน้า 428) ซึ่งกล่าวโดยรวมคือขัดต่อหลักการความยุติธรรมอย่างร้ายแรงตามสูตรของร่าดบรุค ซึ่งเมื่อนำมาปรับใช้แล้วจะทำให้ พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ ดังกล่าวนั้นไม่ถือว่าเป็นกฎหมายได้เลย และเมื่อไม่เป็นกฎหมายแล้วทำให้การใช้อำนาจในสถานการณ์ฉุกเฉินนั้นก็ไม่ชอบด้วยกฎหมายทันที และเมื่อการใช้อำนาจดังกล่าวไม่ชอบแล้ว ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐที่เรียกตัวบุคคลไปตามอำนาจ พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ จึงเป็นการกระทำที่มีความผิดทันที อีกทั้งการนิรโทษกรรมเจ้าหน้าที่รัฐให้ไม่ต้องรับผิดชอบ พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ ก็ใช้บังคับไม่ได้อีกด้วย และยังเป็นการเปิดช่องให้มีการใช้กฎหมายพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและกระทำต่อบุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 สามารถใช้บังคับ (Law in Action) ได้อย่างมีประสิทธิภาพจริงได้มากยิ่งขึ้นไม่เป็นเพียงแค่เสือกระดาษ โดยไม่เป็นการผิดหลักการการห้ามออกกฎหมายย้อนหลังเป็นโทษแก่บุคคลแต่อย่างใด

สิ่งสำคัญคือ “ประเทศไทยต้องการการการปรองดองที่มีความยุติธรรม” (ธงชัย วินิจจะกุล, 2563, หน้า 232-239) จึงต้องหาแนวทางในการสร้างอุดมคติแบบใหม่และความเข้าใจที่จะทำให้สังคมไทยเลิกการปรองดองที่ปราศจากความยุติธรรม และเริ่มต้นแสวงหาความยุติธรรมอย่างจริงจังเพื่อให้เกิดสังคมที่เท่าเทียมและเป็นธรรมภายใต้กฎเกณฑ์หรือกฎหมายเดียวกัน จนไม่เกิดการประณิประนอมปิดตาข้างหนึ่งในการกระทำผิดจนผู้กระทำผิดหลุดพ้นจากความรับผิดชอบ หรือมีอภิสิทธิ์ปลอดความรับผิดชอบในสังคม ทำให้มีกระบวนการนำผู้ที่กระทำผิดต้องรับโทษที่สมควรจะได้รับ เพื่อสร้างมาตรฐานหรือแนวทางในการป้องกันการซ้อมทรมานไม่ให้เกิดขึ้นบ่อยอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบันของสังคมไทย เพราะนิสัยส่วนใหญ่ของคนไทยหรือสังคมไทยมักจะมีการสอนให้คนไทยสามัคคีกันใจดีหรือมีน้ำใจต่อกัน หนักนินทาเบาหน้อยก็ให้อภัยกัน และในสังคมไทยเองก็มีความเป็นสังคมระบบอุปถัมภ์สูง จนละเลยหรือไม่ให้ความสำคัญกับความยุติธรรม หรือปรองดองจนกระทั่งแลกมาซึ่งความยุติธรรม โดยหากวิเคราะห์กับแนวคิดมายาคติของบาร์ต ด้วยแล้วจะเห็นว่าทัศนคติหรือมายาคติของสังคมไทยมักจะเน้นไปที่การปิดตาข้างหนึ่ง และมักจะเน้นไปที่การประณิประนอมในการกระทำผิด หากการกระทำผิดนั้นเป็นไปโดยพวกของตนเอง หรือถึงขั้นก่อให้เกิดอภิสิทธิ์ปลอดความรับผิดชอบมา ทำให้สุดท้าย

แล้วความยุติธรรมในสังคมไทยจึงมักถูกโยนทิ้งและแทนที่ด้วยการปรองดองแทน จนกลายเป็นเรื่องปกติที่น่าพอใจของคนไทย อาจจะกล่าวได้ว่านี่อาจเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมของสังคมไทยอย่างหนึ่งที่ยากจะปฏิเสธได้ กล่าวคือ ต้องสร้างความเข้าใจให้กับทั้งผู้คนในสังคมโดยรวมไม่ว่าจะเป็นประชาชน เจ้าหน้าที่รัฐ หรือกระทั่งชนชั้นนำหรือผู้มีอำนาจ ว่าการปรองดองเพียงอย่างเดียวโดยขาดความยุติธรรมนั้น เป็นสิ่งมอมเมาให้สังคมไม่เกิดความเท่าเทียมที่แท้จริงสักที และจะทำให้ผู้กระทำผิด กล้าที่จะกระทำผิดต่อไปโดยไม่สนใจต่อหลักความยุติธรรม เพราะรากฐานทางสังคมเน้นไปที่การปรองดองจนละเลยประเด็นความยุติธรรม จึงต้องหาแนวทางในการสร้างอุดมคติแบบใหม่และความเข้าใจที่จะทำให้สังคมไทยเลิกการปรองดองที่ปราศจากความยุติธรรม และเริ่มต้นแสวงหาความยุติธรรมอย่างจริงจังเพื่อให้เกิดสังคมที่เท่าเทียมและเป็นธรรมภายใต้กฎเกณฑ์หรือกฎหมายเดียวกัน จนไม่เกิดการประณีประนอมปิดตาข้างหนึ่งในการกระทำผิดจนผู้กระทำผิดหลุดพ้นจากความรับผิดชอบ หรือมีอภิสิทธิ์ปลอดความรับผิดชอบในสังคม ทำให้มีกระบวนการนำผู้ที่กระทำผิดต้องรับโทษที่สมควรจะได้รับ น่าจะมีส่วนทำให้เจ้าหน้าที่รัฐไม่กล้าที่จะกระทำผิด หรือมีอุดมคติที่เปลี่ยนไป เพราะสิ่งนี้นอกจากจะเป็นการสร้างมาตรฐานหรือแนวทางในการป้องกันการซ้อมทรมานไม่ให้เกิดขึ้นบ่อยอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบันของสังคมไทยแล้ว ยังเป็นการสร้างสังคมที่เป็นประชาธิปไตยที่มีความเท่าเทียมกันอย่างแท้จริงอีกด้วย

4.3 แนวทางในการเยียวยาผู้เสียหายจากการถูกซ้อมและทำให้กลับคืนสู่สภาพเดิมทั้งทางร่างกายและจิตใจให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

เทียบเคียงจากงานเขียนเรื่องสิทธิมนุษยชนที่สูญหาย : การไม่มีอยู่ และวัฒนธรรมร้ายงามในการรับผิดของรัฐโดยอังคณา นีละไพจิตร (อังคณา นีละไพจิตร, 2563) สมาชิกคณะทำงานด้านการบังคับสูญหาย (WGEID) การเยียวยาผู้เสียหายหรือครอบครัวของผู้เสียหายในด้านจิตใจ คือการที่ผู้เสียหาย/ญาติหรือครอบครัวนั้น มี สิทธิในการรับรู้ความจริง (Right to the Truth) เป็นจุดเริ่มต้นในการแก้ปัญหาที่ถูกต้องและวางแนวทางในการป้องกันไม่ให้เกิดเหตุการณ์แบบเดียวกันขึ้นอีก (Never Again) อีกทั้งยังเป็นสิทธิที่คนรุ่นใหม่จะได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ หรืออย่างน้อยที่สุดคือเหยื่อและครอบครัวต้องรู้ความจริง รู้ว่าใครกระทำผิด และ “ควรให้อภัยใคร” ในบางครั้งสำหรับผู้เสียหายและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอาจมีสิ่งมีความสำคัญ/มีคุณค่ายิ่งกว่าความตาย ก็คือ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” จึงเป็นอีกหนึ่งสิ่งที่รัฐต้องหันมาให้ความใส่ใจอย่างจริงจัง ในเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิในการรับรู้ความจริงของผู้เสียหาย และความหวังในการรอคอยการชดเชยจากเหตุการณ์การซ้อมทรมาน ดังนั้นรัฐจึงควรให้มีหลายหน่วยงานเข้ามาช่วยในการสืบสวนสอบสวน เพื่อเป็นไปตามนโยบายปฎิรูปกระบวนการยุติธรรม ไม่ให้มีแค่การผูกขาดแค่หน่วยงานเดียวเข้ามาสืบสวน แต่ต้องให้หลายหน่วยงานหลายภาคส่วนเข้ามาตั้งแต่ในขั้นสืบสวนพยานหลักฐาน เพื่อป้องกันการผูกขาดพยานหลักฐาน อันเป็นกุญแจสำคัญในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ เพื่อให้ทราบความจริงที่เกิดขึ้น

รวมทั้งการเยียวยาหรือชดเชยความเสียหายทางจิตใจหลังการถูกกระทำทรมานก็เป็นอีกสิ่งที่จะต้องหันมาสนใจ เพราะผู้เสียหายมักจะประสบปัญหาความเครียดทางจิตใจ (PTSD) ทำให้ไม่สามารถใช้ชีวิตได้ตามปกติ โดยการเยียวยาที่ไม่ใช่คำสินไหมทดแทนนั้น คือ

1. การเยียวยาด้วยกระบวนการยุติธรรม
2. การทำให้คืนสู่สภาพเดิม
3. การทำให้พอใจ
4. การรักษาความทรงจำ
5. การป้องกันมิให้เกิดเหตุการณ์ละเมิดสิทธิมนุษยชนอีกในอนาคต

จากข้างต้นจะเห็นได้ว่าแนวทางในการเยียวยาผู้เสียหายนั้นไม่ใช่แค่การเยียวยาในด้านสินไหมทดแทนแต่เพียงอย่างเดียว แต่ต้องมีการเยียวยาด้านคุณภาพชีวิตแก่ผู้เสียหายและครอบครัวอีกด้วยโดยเฉพาะการเยียวยาด้วยความยุติธรรมนำคนผิดมาลงโทษ และการคืนศักดิ์ศรีให้แก่ครอบครัวและผู้เสียหายจากการซ้อมทรมาน

บทสรุป

5.1 สาเหตุของปัญหาและผลกระทบจากการซ้อมทรมานในประเทศไทย มีดังนี้

จากการศึกษาพบว่าสาเหตุการซ้อมทรมานมักเกิดขึ้นภายใต้การประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน ภายใต้กฎหมาย พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 โดยเมื่อมีการประกาศใช้กฎหมายฉบับนี้ทำให้เสรีภาพของประชาชนถูกจำกัดลงอย่างมาก เพราะเป็นการให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่รัฐมากขึ้นกว่าในสถานการณ์ปกติ และนอกจากนี้ พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ ดังกล่าว ยังมีปัญหาเรื่องความถูกต้องของหลักการแบ่งแยกอำนาจ เพราะนายกรัฐมนตรีมีอำนาจขยายระยะเวลาการบังคับใช้ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินต่อไปได้อีก โดยเป็นการกระทำของฝ่ายบริหารเอง โดยไม่ต้องผ่านความเห็นชอบของรัฐสภาโดยผลที่ตามมาทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า “สภาวะยกเว้น” ซึ่งเป็นการยกเลิกกฎเกณฑ์ในสภาวะปกติ และรวมอำนาจให้กับผู้ปกครอง อีกทั้งอนุญาตให้มีการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้มากขึ้นโดยรัฐใช้ข้ออ้างเรื่อง “ความจำเป็น” จนในปัจจุบันอาจพูดได้ว่าในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้นแทบจะเป็นสภาวะยกเว้นแบบถาวร ซึ่งการประกาศใช้ พ.ร.ก.ฉุกเฉินฉบับนี้ นอกจากจะไม่ช่วยให้ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้จบลงแล้ว ยังส่งผลร้ายต่อประชาชนและเป็นที่มาสำคัญของการถูกซ้อมทรมานอีกด้วย ซึ่งในสภาวะยกเว้นแบบถาวรที่เกิดขึ้นนี้แทบจะทำให้คนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีรู้สึกเคยชินกับการที่โดนละเมิดสิทธิและเสรีภาพ หรือการที่ตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ใช้อำนาจละเมิดประชาชน จนคิดว่ามันเป็นสิ่งธรรมดาที่ทำ เมื่อเหตุการณ์ดังกล่าวกลายเป็นสภาวะยกเว้นแบบถาวรหรือเรื่องปกติที่เกิดขึ้นในสังคม ทำให้แม้ร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 ประกาศใช้ แต่ว่าอาจเกิดสิ่งที่เรียกว่า นิติสำนึก (Legal Consciousness) ของเจ้าหน้าที่รัฐอาจเกิดสิ่งที่เรียกว่า “ยอมรับโทษแต่ไม่ยอมรับผิด” (เทียบเคียงกับงานวิจัยของ ภริชญา วีระสุขโช, 2558) กล่าวคือ เจ้าหน้าที่รัฐอาจมีแนวโน้มที่รู้สึกว่าการกระทำดังกล่าวเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพวกเขา ซึ่งพวกเขาใช้อำนาจพิเศษในสภาวะยกเว้นดังกล่าวมาตลอด 17 ปี ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้แล้วปรากฏว่าเมื่อกฎหมายใหม่ประกาศใช้ กลับกลายเป็นว่าการทำแบบนั้นจะเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมายแทน จึงเป็นปัญหาสำคัญที่แม้จะมีกฎหมายประกาศใช้ แต่การถูกซ้อมทรมานก็อาจจะไม่ลดลง เพราะแม้จะมีกฎหมายใหม่ประกาศใช้แต่ก็อาจจะเกิดปัญหาช่องโหว่

ระหว่าง กฎหมายที่บัญญัติไว้ (Law in Books) และกฎหมายในทางปฏิบัติ (Law in Action) ซึ่งกฎหมายเพียงอย่างเดียวมันคงไม่เพียงพอ เพราะแม้ว่าจะมีกฎหมายบัญญัติไว้ แต่หากเจ้าหน้าที่รัฐนั้นมีนิติสำนึก (Legal Consciousness) ที่มีได้เกรงกลัวต่อกฎหมาย ทำให้แม้กฎหมายจะบัญญัติดีอย่างไรก็ตาม แต่ผู้วิจัยเห็นว่ก็คงเป็นได้เพียงแค่เสือกระดาษ ซึ่งการทำความเข้าใจสาเหตุและผลกระทบของการซ้อมทรมานนี้ มีส่วนช่วยในการจะใช้วิเคราะห์หาแนวทางการออกนโยบายป้องกันและเยียวยาผู้เสียหายจากการถูกซ้อมทรมานต่อไปอีกด้วย

5.2 มาตรการป้องกันการซ้อมทรมานที่เหมาะสมในประเทศไทย มีดังนี้

โดยจากการวิเคราะห์ผู้วิจัยเห็นว่าการนำ ทฤษฎีของรัตบรุค (Radbruchsche Formel) มาปรับใช้น่าจะช่วยแก้ไขปัญหานี้ได้ โดยจะทำให้กฎหมายพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 นั้นไม่ถือว่าเป็นกฎหมายได้เลย และเมื่อไม่เป็นกฎหมายแล้วทำให้การใช้อำนาจในสถานการณ์ฉุกเฉินนั้นก็ไม่ชอบด้วยกฎหมายทันที และเมื่อการใช้อำนาจดังกล่าวไม่ชอบแล้ว ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐที่เรียกตัวบุคคลไปตามอำนาจพ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ จึงเป็นการกระทำที่มีความผิดทันที อีกทั้งการนิรโทษกรรมเจ้าหน้าที่รัฐให้ไม่ต้องรับผิดชอบ พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ ก็ใช้บังคับไม่ได้อีกด้วย และยังเป็นการเปิดช่องให้มีการใช้กฎหมายพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 สามารถใช้บังคับ (Law in Action) ได้อย่างมีประสิทธิภาพจริงได้มากยิ่งขึ้น รวมไปถึงในด้าน “ทัศนคติ/มายาคติ” กล่าวคือ การซ้อมทรมานหรือการที่เจ้าหน้าที่รัฐใช้ความรุนแรงจนเกินจำเป็นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาตลอดในระยะเวลาที่ผ่านมา แต่เป็น “สิ่งที่เกิดขึ้นแต่ไม่มีนิยามพูดกัน” โดยสิ่งสำคัญที่ทำให้ในประเทศไทยยังมีมายาคติแบบนี้ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะเป็นเพราะประเด็นหลักของความยุติธรรมในระยะเปลี่ยนผ่านในประเทศไทยคือ ประเด็นความยุติธรรมและการปรองดอง 2 สิ่งนี้เป็นเสมือนขั้วตรงข้ามที่แยกจากกัน ในแถบทุกกรณี การแสวงหาความยุติธรรมให้ได้ อย่างเต็มที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการปรองดอง หรือกลับกันการปรองดองเองก็กีดขวางความยุติธรรม ผนวกกับนิสัยส่วนใหญ่ของคนไทยหรือสังคมไทยมักจะมีการสอนให้คนไทยสามัคคีกันใจดี/มีน้ำใจต่อกัน หนักนิตเบา หน้อยก็ให้อภัยกัน และในสังคมไทยเองก็มีความเป็นสังคมระบบอุปถัมภ์สูง จนละเลย/ไม่ให้ความสำคัญกับความยุติธรรม ทำให้“ประเทศไทยต้องการการปรองดองที่มีความยุติธรรม” จึงต้องหาแนวทางในการสร้างอุดมคติแบบใหม่และความเข้าใจที่จะทำให้สังคมไทยเลิกการปรองดองที่ปราศจากความยุติธรรม และเริ่มต้นแสวงหาความยุติธรรมอย่างจริงจังเพื่อให้เกิดสังคมที่เท่าเทียมและเป็นธรรมภายใต้กฎหมายเดียวกัน จนไม่เกิดการประณิประนอมปิดตาข้างหนึ่งในการกระทำผิดจนผู้กระทำผิดหลุดพ้นจากความรับผิดชอบ หรือมีอภิสิทธิ์ปลอดความรับผิดชอบในสังคม ทำให้มีกระบวนการนำผู้ที่กระทำผิดต้องรับโทษที่สมควรจะได้รับ เพื่อสร้างมาตรฐานหรือแนวทางในการป้องกันการซ้อมทรมานไม่ให้เกิดขึ้นบ่อยอย่างที่เป็นอย่างในปัจจุบันของสังคมไทย

5.3 แนวทางในการเยียวยาผู้เสียหายจากการถูกซ้อมและทำให้กลับคืนสู่สภาพเดิมทั้งทางร่างกายและจิตใจให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

การเยียวยาผู้เสียหายหรือครอบครัวของผู้เสียหายในด้านจิตใจ คือการที่ผู้เสียหาย/ญาติหรือครอบครัวนั้น มีสิทธิในการรับรู้ความจริง (Right to the Truth) เป็นจุดเริ่มต้นในการแก้ปัญหาที่ถูกต้องและวางแนวทางในการป้องกันไม่ให้เกิดเหตุการณ์แบบเดียวกันขึ้นอีก (Never Again) อีกทั้งยังเป็นสิทธิที่คนรุ่นใหม่จะได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ หรืออย่างน้อยที่สุดคือเหยื่อและครอบครัวต้องรู้ความจริง รู้ว่าใครกระทำผิด

และ “ควรให้อภัยใคร” รวมทั้งการเยียวยาหรือชดเชยความเสียหายทางจิตใจหลังการถูกระทำทรมานก็เป็นอีกสิ่งที่ต้องหันมาสนใจ เพราะผู้เสียหายมักจะประสบปัญหาความเครียดทางจิตใจ (PTSD) ทำให้ไม่สามารถใช้ชีวิตได้ตามปกติ โดยการเยียวยาที่ไม่ใช่ค่าสินไหมทดแทนนั้น คือ

1. การเยียวยาด้วยกระบวนการยุติธรรม
2. การทำให้คืนสู่สภาพเดิม
3. การทำให้พอใจ
4. การรักษาความทรงจำ
5. การป้องกันมิให้เกิดเหตุการณ์ละเมิดสิทธิมนุษยชนอีกในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1. ให้ผู้มีอำนาจรัฐ พรรคการเมืองทุกฝ่าย รวมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด ส่งเสริมสร้างความเข้าใจต่อทัศนคติของเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจ ที่ใช้อำนาจที่อาจเกิดการซ้อมทรมาน ให้เข้าใจว่ากฎหมายร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและกระทำต่อบุคคลสูญหาย พ.ศ. 2565 ไม่ได้ทำให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐนั้นยากลำบากขึ้นแต่อย่างใด แต่กลับกันนั้นเป็นการปกป้องเจ้าหน้าที่ ที่ปฏิบัติหน้าที่ถูกต้องและชอบด้วยกฎหมายอีกด้วย

2. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสมควรจัดให้มีการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมในการหาข้อเท็จจริงของพยานหลักฐานในการกระทำความผิด ให้มีการตรวจสอบหรือหาพยานหลักฐานอย่างตรงไปตรงมาที่สุดไม่มีการทำลายหลักฐานหรืออื่นใดที่เป็นสาระสำคัญในการหาจับตัวผู้ก่อเกิด เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่สามารถเอาผิดกับผู้กระทำความผิดได้ในท้ายที่สุด

3. คณะรัฐมนตรีและนายกรัฐมนตรี สมควรประกาศยกเลิกการใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และทบทวนการมีอยู่/คงไว้ของกฎหมายฉบับนี้ที่มีเนื้อหาขัดต่อหลักการพื้นฐานของรัฐธรรมนูญนิติรัฐและประชาธิปไตย โดยให้ใช้ได้แค่ในกรณีฉุกเฉินจริง และห้ามมิบัพัญญัติในการให้คณะรัฐมนตรีต่ออายุการใช้กฎหมายได้เองโดยไม่ผ่านสภาแบบที่เป็นอยู่

4. การที่ผู้มีอำนาจนั้นจะเยียวยาชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในเหตุการณ์นั้น จะต้องชดเชย “ความเสียหายทางจิตใจ” ด้วยนอกเหนือจากแค่เรื่องชดเชยค่าสินไหมทดแทนหรือเป็นตัวแทน ให้แก่เหยื่อเป็นสำคัญ และหาทางให้ผู้เสียหายสามารถกลับคืนสู่ฐานะเดิมได้ และไม่ให้ผู้เสียหายรู้สึกว่าการเยียวยานั้นเสมือนเป็นการสงเคราะห์โดยผู้มีอำนาจ มากกว่าการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นได้สำนึกผิดในสิ่งที่ได้กระทำลงไปจริง ๆ และทำให้ผู้กระทำผิดนั้นไม่หวนคิดที่จะกลับมากระทำความผิดอีก

องค์ความรู้ที่ได้จากบทความ

จากการศึกษาครั้งนี้ทำให้ได้ทราบถึงสาเหตุหรือบ่อเกิดของการเกิดขึ้นของเหตุการณ์ในการซ้อมทรมานที่เกิดขึ้นมาในประเทศไทย เพื่อให้สามารถทำข้อสรุป (อย่างไม่เป็นทางการ) รวมถึงข้อเสนอแนะบางประการในการแก้ไขปัญหาการซ้อมทรมานที่เกิดขึ้นในสังคมไทย และ/หรือ การเยียวยาผู้เสียหายจากการ

ถูกซ่อมทรมานที่เกิดขึ้นในท้ายที่สุด เพื่อเป็นข้อเสนอแนะให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องดำเนินการต่อไป เพื่อสร้างสังคมที่มนุษย์ทุกคนมีสิทธิ์เท่าเทียมกัน กลายเป็นสังคมที่มีหลักนิติรัฐ/นิติธรรม และประชาธิปไตยแบบเสรีที่แท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- จรัญ โฆษณานันท์. (2555). นิติปรัชญาแนววิพากษ์ (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- _____. (2563). นิติปรัชญา (พิมพ์ครั้งที่ 21). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- _____. (2565). นิติปรัชญา: หลักนิติธรรม สภาวะยกเว้นและปฐมบทแห่งคำพิพากษาแนวรัฐประหารนิยม-ตุลาการภิวัตน์ (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ธงชัย วินิจจะกุล. (2563). รัฐราชาชาติ. สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน.
- ปิยบุตร แสงกนกกุล. (2553). สภาวะยกเว้น ในความคิดของ Giorgio Agamben. วารสารฟ้าเดียวกัน, 8(1), 84-91.
- _____. (2565). จนกว่าอำนาจสูงสุดจะเป็นของประชาชน. มุลนิธิคณะก้าวหน้า.
- ภัทรวรรณ ทองใหญ่. (2562). อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ภาสกร ญีนาง. (2564). กฎหมายในความรุนแรง ความรุนแรงในกฎหมาย : การลายนวลพันผิดทางกฎหมายของประเทศไทยในกรณีการใช้กำลังเข้าปราบปรามผู้ชุมนุมทางการเมือง. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ภริชญา วีระสุโข. (2558). ยอมรับโทษ แต่ไม่ยอมรับผิด" นิติสำนึกว่าด้วยความยุติธรรมใน สิทธิชุมชนของกลุ่มอนุรักษัทยาการธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด-บางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2564). คำสอนว่าด้วยรัฐและหลักกฎหมายมหาชน (พิมพ์ครั้งที่ 3). สำนักพิมพ์อ่านกฎหมาย.
- ศศิภา พฤษภาจันทร์. (2564). การปรับใช้สูตรของรััดบรุค (Radbruchsche Formel) ในฐานะข้อจำกัดของหลักการห้ามใช้กฎหมายย้อนหลังเป็นผลร้ายแก่บุคคล ในทางอาญาโดยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี. วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 50(3) 260-281.
- อังคณา นีละไพจิตร. (2563). สิทธิมนุษยชนที่สูญหาย : การไม่มีอยู่และวัฒนธรรมไร้ร่างกายในการรับผิดของรัฐ. มุลนิธิ 14 ตุลา.